

QADIMGI YUNON FAYLASUFLARI QARASHLARIDA
XAVF TUSHUNCHASI TALQINI

Ro'zmetov Ro'zmat Botirovich -

Toshkent tibbiyot akademiyasu Urganch filiali

"Ijtimoiy fanlar" kafedrası o'qituvchisi

+998 94 111 32 32

rozmetov88@inbox.ru

Annotatsiya. Maqola qadimgi yunon faylasuflari qarashlarida xavf tushunchasi borasidagi talqiniga bag'ishlangan bo'lib, tahdid, xavf, jarohat va xavf-xatarlar haqidagi Geraklit, Fales, Anaksimandr, Anaksimen, Demokrit va Platon fikrlari keng yoritilgan.

Kalit so'zlar. Faylasuf, tavakkal, tahdid, xavf, jarohat va xavf-xatarlar

Abstract. The article is devoted to the interpretation of the concept of risk in the views of ancient Greek philosophers, and the views of Heraclitus, Thales, Anaximander, Anaximenes, Democritus and Platon threats, dangers, injuries and dangers are widely covered.

Key words. Philosopher, risk, threat, danger, injury and danger.

Kurish. Insoniyatning rivojlanishi bilan inson hayotining har bir jabhasini qamrab oluvchi va uning hayotining barcha jabhalariga ta'sir ko'rsatadigan yangi tahdidlar paydo bo'ldi. "Birlamchi ehtiyojlarni" qondirishning hal qiluvchi darajasi tarixdan oldingi madaniyatda ham xavf mavjud bo'lgan joyda edi. Tahdid, xavf va jarohat tushunchalari qadimgi madaniyatda xavf-xatarlar haqidagi eng qadimgi eksperimental shakllangan e'tiqodlar bilan bog'liq edi. Qadim zamonlardan beri xavf-xatarlar asosan tabiiy xavf va tahdidlar bilan bog'liq bo'lgan, masalan, inson hayotiga zarar etkazadigan xavflar (masalan, ov paytida, harbiy harakatlar, epidemiyalar yoki tabiiy ofatlar paytida). Bu xavflar odatiy yoki tabiiy deb atalgan.

Asosiy qism. "Tavakkal" tushunchasi ilk bor ilk yunon falsafasida kelib chiqish nazariyalari evolyutsiyasi (Fales, Anaksimandr, Anaksimen) bilan bog'liq holda paydo bo'lgan. Dunyoda mavjud va mavjud bo'ladigan hamma narsa Anaksimandr dunyoqarashida "apeiron"¹ nomi bilan mashhur bo'lgan aniq, nomoddiy substansiya bilan izohlanadi.

Birlik va tabiiy tartib tushunchasi Geraklit tomonidan saqlanib qolgan, u "dunyoni harakatchan, o'zgaruvchan, suyuq, qarama-qarshiliklarga bo'lingan holda taqdim etgan, shu bilan birga butunlay noma'lum va noma'lum kosmosda doimiy topishmoqlarni keltirib

¹ История философии: Запад - Россия - Восток. М., 1995. С.49.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

chiqargan". O'zgarish g'oyasi "xavf" tushunchasiga nisbatan Geraklit davridan beri qo'llanilgan².

Keyinchalik, boshqa tushunchalar paydo bo'lib, atomlarning ko'pligi va ularning doimiy harakati haqidagi tushuncha paydo bo'ladi (Epikur). Demokritning fikricha³, tasodif odamlarning voqea va hodisalarning kelib chiqish sabablarini bilmasligidan kelib chiqadi. Demokrit tasodifning xolisligini anglay olmaydi. Sababsiz hodisalar tasodifiy bo'lgani uchun u tabiatda tasodifiy hodisalar bo'lishi mumkin emas deb hisoblaydi. Demokrit zaruratni mutlaqlashtiradi va tasodifning ob'ektiv xarakterini rad etadi. Agar Epikur uning fikrlashida tasodif muhim rol o'ynaydi, deb hisoblasa⁴, Demokrit atomlar faqat zarurat tufayli harakat qiladi, deb hisoblaydi.

Birinchi marta shaxsiy xavf-xatar tubida o'z-o'zini takomillashtirish va o'z-o'zini rivojlantirish yo'li sifatida taklif qilingan Platon falsafasi "sondan raqamga" harakat g'oyasi orqali "xavf" tushunchasini ochib berdi. Aflotun falsafasida "xavf" va "shaxsiy xavf" g'oyalari bilan bir qatorda mukammal davlatni boshqarishda yuzaga keladigan xavf haqida ham fikr yuritiladi.

Aristotelning fikricha, vaqt paradoksi xavf g'oyasining yakuniy ko'rinishi edi. Aristotel adolat va qonun tamoyillari asosida amalga oshirilishi mumkin bo'lgan muvaffaqiyatli siyosiy boshqaruv bilan bog'liq xavfni o'ylab topdi.

Tanlash imkoniyati taqdim etilganda, qadimgi va o'rta asrlar madaniyatidagi, shuningdek, dehqon va ibtidoiy jamoalardagi odamlar xavf yoki variantning mohiyatini to'liq tushunmasdan tanlov qildilar.

Xulosa. Insoniyatning turli davrlarda va sharoitida "xavf" so'zining ma'nosi hamda mazmuni turlicha talqin qilinda va vaqt o'tishi bilan tobora kengayib, rivojlanib, yangi ma'nolarga ega bo'lib bordi.

² Там же. С.66.

³ В.Асмус. История античной философии, 99 стр

⁴ Там же. С.99.